

İNKLÜZİV TƏHSİLİN PSIXOPEDAQOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

QIZXANIM QƏHRƏMANOVA

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

qehremanovakonul@yandex.ru

Açar sözlər: psixoloji, pedaqoji, təlim, adaptasiya

İnklüziv təhsil – dinindən, milliyətindən, irqindən, statusundan, sağlamlıq durumundan, məhdudiyyətlərindən asılı olmayaraq eyni yaş qrupundan olan uşaqların və gənclərin təlimə cəlb edilməsi kimi qəbul edilir. Bu tendensiya dünya ölkələri tərəfindən uzun müddətli tarixə malik olsa da, ölkəmizdə son bir neçə ildə tətbiq edilir. Ümumdünya prinsiplərinə əsasən, ölkəmizdə də inklüziv təhsilin əsas məqsədi ayrı-ayrı uşaqları dəyişdirmək və korreksiya etmək deyil, hər uşağı öz imkanlarına görə cəmiyyətə və sosial həyata uyğunlaşdırmaqdır. İnklüziv təhsil anlayışı son dövrlərdə psixopedaqoji ədəbiyyatda sıx istifadə olunmağa başlayan anlayışlardandır. Yaranmış şərait, bütün uşaqların cəmiyyətdə eyni hüquqa malik olmasından, heç bir cəhətdən heç bir uşağın digərindən fərqli təhsil imkanlarına sahib olmamasından xəbər verir.

İnklüziv təhsilin psixopedaqoji xüsusiyyətləri öz çərçivəsinə təhsil mühiti, pedaqoji kollektivə verilən tələbləri, dərsin təşkili, müəllim şəxsiyyətinin psixologiyası, sınıfdə şəxsiyyətlərəarası münasibətlər, şagird-müəllim-valideyn münasibətləri və s. daxil edir. Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar üçün düzgün təşkil olunmuş təhsil mühiti, məktəbin, sinfin, müəllimin uşaq üçün asan adaptasiya olunan kriteriyalara malik olmasını şərtləndirir. Belə ki, uşağın təhsilə, təlimə, məktəbə adaptasiyası bir sıra amillərdən asılıdır. Əlilliyin erkən aşkar olunması üçün korreksiyaedici işin aparılması; - valideynlərin sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlarının sağlam uşaqlarla birlikdə təhsil almasına razılıq verməsi və onlara yardım etməkdə təşəbbüs göstərməsi; müəllimin uşaqlar arasında fərdi fərqləri nəzərə alma-

sı; sinifdə şagirdlər arasındakı münasibətlərin tənzim olunması və s. Bu amillər məktəbə adaptasiya mərhələsində önəmli rola malikdir.

Ümumiyyətlə, ailə şəxsiyyətin qabiliyyətlərinin, vərdislərinin formalaşmasında mərkəzi rola malikdir. Sosiallaşma prosesinin əsası məhz ailədə qoyulur. İnküziv təhsildə psixopedaqoji məsələlərin də mərkəzi nöqtəsində valideyn – övlad münasibətləri durur. Bu məsələdə xüsusi diqqət sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların ailəsi arasındakı münasibətə, ailənin uşağı cəmiyyətə təqdim etməsindəki mövqeyinə və bir sıra digər məqamlara yönəlməlidir. Adətən, uşağı cəmiyyətə düzgün təqdim etməyən, onu cəmiyyətdən uzaqlaşdıran, uşağa görə utanan məhz valideynlər olur. Bu valideynlərin sağlamlıq imkanları məhdud uşaqları məktəbə cəlb etməklə bağlı çox böyük problemləri olur. Məhz buna görədir ki, xüsusi tipli məktəblər, internatlar bir çox hallarda valideynin övladı üçün seçdiyi “xilas” yolu olur. İnküziv təhsilin psixopedaqoji xüsusiyyətləri dedikdə, bütün uşaqların eyni mühtdə təhsil alması prosesində təlimin bütün mövcud imkanlarının optimallaşdırılması nəzərdə tutulur. Təlimin optimallaşdırılması, diferensiallaşdırılması, humanistləşdirilməsi və digər prinsiplər müasir təhsil sistemində prioritet məsələlərdəndir.

Uşaqların təlimə cəlb edilməsində onların təlim motivlərinin formalaşdırılması istiqamətində də aparılan işlər psixopedaqoji məsələləri özündə birləşdirir. Belə ki, motiv hər bir şəxsi fəaliyyətə təhrik edən amil olmaqla yanaşı, onun görəcəyi işdə uğur qazanmasına da səbəb ola biləcək güclü amildir. Dinindən, irqindən, sağlamlıq imkanlarından asılı olmayaraq bütün uşaqlar təhsildə, o cümlədən cəmiyyətdə bərabər hüquqlara malik olmalıdırlar. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 5-ci maddəsinə əsasən, dövlət cinsindən, irqindən, dilindən, dinindən, siyasi əqidəsindən, etnik mənsubiyyətindən, sosial vəziyyətindən, mənşəyindən, sağlamlıq imkanlarından asılı olmayaraq, hər bir vətəndaşa təhsil almaq imkanını yaradılmasına və ayrı-seçkiliyə yol verilməməsinə təminat verir. Təhsilin hər hansı pilləsindən, səviyyəsindən və formasından məhrum edilməsinə yol vermir. [1] Bütün sadaladıqlarımızı nəzərə alaraq deyə bilərik ki, inküziv təhsilin psixopedaqoji xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması gələcəkdə təhsil alan bütün uşaqların hüquq bərabərliklərinin daha da təmin olunmuş vəziyyətə çatacağına zəmanət verir.

Ədəbiyyat

1. https://azertag.az/xəbər/2018_2024_cu_illərdə_Azərbaycan_Respublikasında_səğlamlıq_imkanları_məhdud_şəxslər_üçün_inklüziv_təhsilin_inkisafi_üzrə_DÖVLƏT_PROQRAMI-1121083